

KOHTUJURISTI ETTEPANEK

JULIANE KOKOTT

esitatud 8. detsembril 2005¹

I. Sissejuhatus

1. Käesoleva kohtuasja aluseks on komisjoni konkurentsimenetlus, mis puudutab Madalmaade elektritoodete hulgimüügi turgu. Nimetatud menetluses, mis kestis alates esimestest uurimistest kuni komisjoni otsuseni rohkem kui kaheksa aastat, määras komisjon EÜ artikli 81 lõike 1 rikkumise tõttu rahatrahve ühendusele Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied (Madalmaade elektritoodete hulgimüüjate ühendus, edaspidi „FEG”) ja ühele tema liikmele Technische Unie BV (edaspidi „TU”).

2. Komisjoni sellekohast 26. oktoobri 1999. aasta otsust² (edaspidi „vaidlusalune

otsus”) kinnitas Esimese Astme Kohus täielikult oma 16. detsembri 2003. aasta otsusega liidetud kohtuasjades T-5/00 ja T-6/00³ (edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus”).

3. Euroopa Kohus käsitleb nüüd Esimese Astme Kohtu otsuse peale esitatud FEG apellatsioonkaebust.⁴ Peale muude apellatsioonkaebuse toetuseks esitatud väidete, milles FEG käsitleb põhiliselt põhjenduste puudumist ja EÜ artikli 81 rikkumist, heidab ta Esimese Astme Kohtule eelkõige ette seda, et ta ei määranud vajalikke tagajärgi selle eest, et komisjoni menetlus oli ülemäärase pikkusega.

1 — Algeel: saksa.

2 — Komisjoni 26. oktoobri 1999. aasta otsus 2000/117/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 81 kohaldamise menetluse kohta, juhtum IV/33.884 — Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied et Technische Unie (FEG ja TU), teatavaks tehtud numbri K(1999) 3439 all (EÜT 2000, L 39, lk 1).

3 — Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied jt vs. komisjon (EKL 2003, lk II-5761).

4 — Sama kohtuotsuse peale on menetluses TU apellatsioonkaebus (kohtuasi C-113/04 P); vt minu 8. detsembri 2005. aasta ettepanek.

II. Õiguslik raamistik

iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest, kui need tahtlikult või hoole-
tusest:

4. EÜ artikli 81 lõige 1 keelab „kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevused, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires [...]”.

a) rikuvad [EÜ artikli 81 lõiget 1] [...],

[...]

5. Komisjon võib sellistel juhtudel määrata asjaomastele ettevõtjatele rahatrahve. Selleks sätestab nõukogu määruse nr 17⁵ (edaspidi „määrus nr 17”) artikli 15 lõige 2:

Trahvisummat määrates võetakse arvesse nii rikkumise raskusastet kui ka kestust.”

III. Asjaolud ja menetlus

„Komisjon võib otsusega määrata ettevõtjatele või ettevõtjate ühendustele trahvi 1000–1 000 000 arvestusühikut või sellest suurema summa ulatuses, mis ei ületa 10%

A. Asjaolud ja menetlus komisjonis

5 — Määrus nr 17: esimene määrus asutamislepingu artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3). See määrus on vahepeal asendatud nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrusega (EÜ) nr 1/2003 asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205). Viimane jõustus aga alles 1. mail 2004, mistõttu on käesolevas kohtuasjas kohaldatav määrus nr 17.

6. Käesoleva kohtuasja aluseks olev konkurentsiasia puudutab Madalmaade elektritoodete, nt traadi, kaabli ja polüvinüülkloriidist (PVC) torude hulgimüügiturgu. Komisjon tuvastas, et sellel turul valitses ainuõigusi andev kollektiivne süsteem, milles oli ettevõtjate ühendus FEG muu hulgas kokku

leppinud ettevõtjate ühendusega NAVEG⁶ niinimetatud *gentlemen's agreement*'i vormis ja mille eesmärk oli takistada tarneid neile ettevõtjatele, kes ei kuulu FEG-sse. Peale selle tuvastati, et FEG piiras oma liikmete vabadust määrata oma müügihindu iseseisvalt.

7. Vaidlustatud kohtuotsuse punktides 3–5 kirjeldab Esimese Astme Kohus kohtuasja tausta kokkuvõtlikult järgmiselt:

„3 CEF Holdings Ltd (edaspidi „CEF UK”), kes on Ühendkuningriigis asutatud elektritoodete hulgimüüja, otsustas hakata tegutsema Madalmaade turul ja asutas selleks 1989. aasta mais tütarettvõtja CEF City Electrical Factors BV (edaspidi „CEF BV”). Kuna Madalmaades tekkis tarnetega probleeme, esitasid CEF BV ja CEF UK [...] komisjonile 18. märtsil 1991 kaebuse, mille komisjon registreeris järgmisel päeval.

4 Kaebus puudutas kolme elektritoodete turul tegutsevat ettevõtjate ühendust. Peale FEG puudutas see Nederlandse Vereniging van Alleenvertegenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied'i (Madalmaade elektritoodete tootjate ainuesindajate ühendus, edaspidi „NAVEG”) ja Unie van de Elektrotechnische Ondernemers'i (Elektritootide tootvate ettevõtjate liit, edaspidi „UNETO”).

5 CEF oli seisukohal, et need ühendused ja nende liikmed on sõlminud ainuõigusi andvaid vastastikuseid kollektiivseid kokkuleppeid kõigil elektritoodete turustamisega tegelevail tasanditel Madalmaades. Seetõttu on elektritoodete hulgimüügiettevõtjal, kes ei ole FEG liige, peaaegu võimatu siseneda Madalmaade turule. Tootjad ja nende esindajad või importijad tarnivad elektritooteid ainult FEG liikmetele ja paigaldajad ostavad ainult neilt. 22. oktoobril 1991 laiendas CEF oma kaebust FEG ja selle liikmete vahelistele hinna- ja hinnaalanduskokkulepetele, mille eesmärk oli takistada CEF-il teatud projektides osaleda. Alates jaanuarist 1992 laiendas CEF kaebust vertikaalsetele hinnakokkulepetele teatud elektritoodete tootjate ja FEG liikmetest hulgimüüjate vahel.”

8. Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 6–14 sedastavad uurimise käigu ja komisjoni menetluse kohta järgmist:

„6 [1991. aasta juuni ja augusti vahel esitas komisjon muu hulgas TU-le erinevaid informatsiooninõudeid, tuginedes määruse nr 17 artiklile 11.]

6 — Nederlandse Vereniging van Alleenvertegenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied.

- 7 Komisjon saatis 16. septembril 1991 FEG-le hoiatuskirja, mis puudutas eriti mõningatele elektritoodete tarnijatele avaldatud survet, et nad ei teostaks CEF-le tarneid, FEG liikmete hinna- ja hinnaalanduskokkuleppeid ning FEG-sse vastuvõtmise kriteeriumiks olevat käibekünnist.
- 8 Komisjon küsis 27. aprillil 1993 mõningaid elektritoodete tarnijaid vastavalt määruse nr 17 artiklile 11.
- 9 Komisjon saatis FEG-le 10. juunil 1994 informatsiooninõude vastavalt määruse nr 17 artiklile 11.
- 10 Komisjon viis 8. ja 9. detsembril 1994 FEG ja mõningate selle liikmete, kaasa arvatud TU, suhtes läbi uurimise vastavalt määruse nr 17 artikli 14 lõikele 3.
- 11 Komisjon saatis 3. juulil 1996 vastuväiteteatise FEG-le ja selle seitsmele liikmele [kelle hulgas oli ka TU] (edas-
- pidi „vastuväiteteatis“). FEG ja TU esitasid vastusena sellele vastuväiteteatisele 13. detsembril 1996 ja 13. jaanuaril 1997 oma seisukohad.
- 12 FEG ja TU esitasid komisjonile mitu toimikule juurdepääsu taotlust. Pärast seda, kui neile saadeti 16. septembril 1997 mõned täiendavad dokumendid, esitas kumbki neist komisjonile 10. oktoobril 1997 oma täiendava seisukoha vastusena vastuväiteteatisele.
- 13 19. novembril 1997 toimus ärakuulamine kõigi vastuväiteteatise adressaatide ja CEF juuresolekul.
- 14 Neil asjaoludel võttis komisjon 26. oktoobril 1999 vastu vaidlusaluse otsuse [...].”

B. Vaidlusalune otsus

- 11 Komisjon saatis 3. juulil 1996 vastuväiteteatise FEG-le ja selle seitsmele liikmele [kelle hulgas oli ka TU] (edas-
9. Vaidlusaluses otsuses sedastas komisjon põhiliselt seda, et FEG on toime pannud kaks

EÜ artikli 81 lõike 1 rikkumist ja määras [...] FEG-le nende eest rahatrahvi. Vaidlusaluse otsuse resolutsiivosa sätestab:

Artikkel 4

„Artikkel 1

- (1) FEG-l tuleb artiklites 1 ja 2 nimetatud rikkumised viivitamatult lõpetada, kui ta pole neid veel lõpetanud.

FEG on rikkunud EÜ artikli 81 lõiget 1, luues NAVEG-ga sõlmitud kokkuleppe alusel ning kooskõlastatud tegevuse abil tarnijatega, kes ei kuulu viimati nimetatud ühendusse, ainuõigusi andva kollektiivse süsteemi, mille eesmärk oli takistada tarneid neile ettevõtjatele, kes ei kuulu FEG-sse.

[...]

Artikkel 2

Artikkel 5

FEG on rikkunud EÜ artikli 81 lõiget 1 piirates otseselt ja kaudselt oma liikmete vabadust määrata oma müügihindu vabalt ja sõltumatult, tehes siduvaid hindade kindlaksmääramise otsuseid ja siduvaid otsuseid reklaamide kohta, jagades oma liikmetele soovitusi bruto- ja netohindade osas ning pakkudes foorumit hindade ja allahindluste üle läbirääkimiste pidamiseks.

- (1) FEG-le määratakse artiklites 1 ja 2 nimetatud rikkumiste eest 4,4 miljoni euro suurune rahatrahv.

[...]”

10. Trahvi määramisel otsustas komisjon vähendada trahvi 100 000 euro võrra haldusmenetluses toimepandud rikkumiste ja eelkõige menetluse märkimisväärse kestuse tõttu, milliseid rikkumisi on ta ise tunnistanud.⁷

12. FEG ajutiste meetmete kohaldamise taotlus jäi rahuldamata.¹¹

C. Kohtumenetlus

11. Nii FEG⁸ kui ka TU⁹ esitasid vaidlusaluse otsuse peale hagi Esimese Astme Kohtule, milles nad vastavalt paluvad Esimese Astme Kohtul:

— tühistada vaidlusalune otsus,¹⁰

— teise võimalusena tühistada neile määratud trahvid,

— viimase võimalusena vähendada neile määratud trahve ja

— mõista kohtukulud välja komisjonilt ja menetlusse astujatelt.

13. Esimese Astme Kohtu esimese koja esimees andis CEF BV-le ja CEF UK-le (edaspidi koos „CEF”) loa astuda menetlusse komisjoni nõuete toetuseks.¹²

14. Pärast kohtuasjade T-5/00 ja T-6/00 liitmist ühiseks suuliseks menetluseks ja ühise otsuse tegemiseks tegi Esimese Astme Kohus 16. detsembril 2003 vaidlustatud kohtuotsuse, millega ta otsustas

— jätta hagid rahuldamata ja

— mõista kohtukulud välja hagejatelt.

7 — Vt vaidlusalune otsus, põhjendused 151–153.

8 — Kohtuasi T-5/00.

9 — Kohtuasi T-6/00.

10 — Kohtuasjas T-6/00 esitas TU teise võimalusena taotluse tühistada vaidlusaluse otsuse artiklis 3 teda puudutav EÜ artikli 81 rikkumiste tuvastamine.

11 — Esimese Astme Kohtu presidendi 14. detsembri 2000. aasta määrus kohtuasjas T-5/00 R: FEG vs. komisjon (EKL 2000, lk II-4121) ja 23. märtsi 2001. aasta määrus kohtuasjas C-7/01 P(R): FEG vs. komisjon (EKL 2001, lk I-2559).

12 — 16. oktoobri 2000. aasta määrus kohtuasjades T-5/00 ja T-6/00.

15. FEG palub oma apellatsioonkaebuses, mis saabus kohtukantseleisse 26. veebruaril 2004, Euroopa Kohtul:

— tühistada vaidlustatud kohtuotsus liidetud kohtuasjades T-5/00 ja T-6/00 või vähemalt tühistada see kohtuasjas T-5/00, ja tühistada uue otsusega tema suhtes tehtud komisjoni otsus täielikult või osaliselt või vähemalt vähendada oluliselt FEG-le määratud trahvisummat,

— teise võimalusena tühistada vaidlustatud kohtuotsus liidetud kohtuasjades T-5/00 ja T-6/00 või vähemalt tühistada see kohtuasjas T-5/00 ning suunata see tagasi Esimese Astme Kohtusse;

— mõista mõlema astme kohtukulud välja komisjonilt.

— mõista kohtukulud välja hagejalt.

17. Menetlusse astujad CEF paluvad Euroopa Kohtul:

— jätta apellatsioonkaebus tervikuna vastuvõetamatusesse tõttu läbi vaatamata või teise võimalusena põhjendamatusesse tõttu rahuldamata ja

— mõista kohtukulud välja hagejalt.

18. Euroopa Kohus arutas apellatsioonkaebust kõigepealt kirjalikus menetluses ja 22. septembril 2005 — koos kohtuasjaga C-113/04 P — kohtuistungil.

IV. Teine kuni kuues väide

16. Komisjon palub Euroopa Kohtul:

— jätta apellatsioonkaebus tervikuna vastuvõetamatusesse tõttu läbi vaatamata või teise võimalusena põhjendamatusesse tõttu rahuldamata ja

19. FEG vaidlustab apellatsioonkaebuse toetuseks esitatud teise kuni kuuenda väitega vaidlustatud kohtuotsuse erinevad lõigud, milles Esimese Astme Kohus käsitleb üksikasjalikult komisjoni sedastusi konkurentsiniormide rikkumiste ja selliste rikkumiste kestuse kohta.

20. Enne nende erinevate väidete analüüsi tuleb meelde tuletada EÜ artikli 225 lõikest 1 ja Euroopa Ühenduste Kohtu põhikirja artikli 58 lõikest 1 tulenevat hindamiskriteeriumi, mida Euroopa Kohus kohaldab väljakujunenud praktika kohaselt apellatsioonimenetlustes.¹³ Euroopa Kohtusse saab edasi kaevata ainult õigusküsimustes. Seega on Esimese Astme Kohtul ainupädevus määratleda ja hinnata antud asjas olulisi faktilisi asjaolusid ning analüüsida tõendeid ning välja arvatud juhul, kui kohtule esitatud tõendeid on moonutatud, ei ole kõnealuste faktiliste asjaolude hindamine ja tõendite analüüs seega niisugune õigusküsimus, mis kuuluks Euroopa Kohtu poolt apellatsiooni korras läbivaatamisele.

21. Seaduse nõudele ei vasta apellatsioonkaebus, mis piirub üksnes Esimese Astme Kohtule esitatud hagi aluseks olevate faktiliste ja õiguslike väidete ja argumentidega ning mis ei sisalda põhjendusi, mis viitaksid iseäranis vaidlustatud kohtuotsuses väidetavalt sisalduvatele õiguslikele vigadele. Tegelikult on selline apellatsioonkaebus nõue, millega taotletakse pelgalt Esimese Astme Kohtule esitatud hagi uuesti läbivaatamist, mis ei kuulu aga Euroopa Kohtu pädevusse.¹⁴

22. Apellatsioonkaebuse teist kuni kuuendat väidet tuleb käsitleda nimetatud asjaolude põhjal.

13 — Vt nt 15. septembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-37/03 P: BioID vs. Siseturu Ühtlustamise Amet (EKL 2005, lk I-7975, punktid 43 ja 53) ja 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland jt vs. komisjon, nn tsemendi kohtuotsus (EKL 2004, lk I-123, punktid 47–49).

14 — 4. juuli 2000. aasta otsus kohtuasjas C-352/98 P: Bergaderm ja Goupil vs. komisjon (EKL 2000, lk I-5291, punkt 35), 23. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-234/02 P: Euroopa ombudsman vs. Lamberts (EKL 2004, lk I-2803, punkt 77) ja 30. juuni 2005. aasta otsus kohtuasjas C-286/04 P: Eurocermex vs. Siseturu Ühtlustamise Amet (EKL 2005, lk I-5797, punkt 50).

A. Teine väide: õigustavate tõendite arvesse võtmata jätmine ainuõigusi andva kollektiivse süsteemi osas

23. Oma teises väites kritiseerib FEG, et Esimese Astme Kohus on rikkunud süütuse presumptsiooni põhimõtet ja põhjendamiskohustust, kuna ta ei ole tunnistanud õigustavateks tõenditeks teatud dokumente, mis koostati küll pärast uurimise algust, kuid enne vastuväiteteatise edastamist.

24. See väide, mis on tihedalt seotud esimese väitega, puudutab eelkõige vaidlustatud kohtuotsuse punkte 196 ja 208. Esimese Astme Kohus käsitleb nendes punktides kolmandate isikute poolt komisjonile esitatud mitme kirja tõendamisväärtust, mis FEG hinnangul on vastuolus ainuõigusi andva kollektiivse süsteemi osas esitatud süüdistustega. Esimese Astme Kohus jõuab seejuures järeldusele, et esitatud dokumendid ei lükka ümber komisjoni kindlaks tehtud asjaolu, et FEG ja NAVEG vahel sõlmitud *gentlemen's agreement* viidi tõepoolest ellu.¹⁵

15 — Vt ka vaidlustatud kohtuotsus, punkt 209.

25. FEG väidab sellele vastu, et vaidlustatud kohtuotsus on iseenesest vastuoluline, kuna Esimese Astme Kohus ei ole arvestanud hoiatuskirja, kui kõne all on mõistliku menetlustähtaja põhimõtte kohaldamiseks algushetke määramine. Selles osas käsitleb Esimese Astme Kohus FEG-d süüdistatavana alles alates vastuväiteteatise esitamisest, mitte alates hoiatuskirjast. Teisalt koheldakse FEG-d aga tõendite hindamise osas süüdistatavana juba alates hoiatuskirja saamisest. Esimese Astme Kohus ei võta näiteks õigustava tõendina vastu dokumente, mis pärinevad komisjoni uurimise alguse ja/või komisjoni hoiatuskirja järgsest ajast. FEG sõnul on Esimese Astme Kohus vaidlus- alused dokumendid õigustavate tõenditena automaatselt ja põhjendusteta tagasi lükanud.

26. Küsimus, kas Esimese Astme Kohtu otsuse põhjendused on vastuolulised, on õigusküsimus, mida võib esitada apellatsioonkaebuse raames.¹⁶ Selles osas on FEG apellatsioonkaebus vastuvõetav.

27. Vastupidi FEG oletusele ei ole aga dokumentide tõendusliku väärtuse hinda-

mine ja mõistliku menetluse kestuse hindamine üksteisega seotud. Sellele vastavalt ei ole ka vaidlustatud kohtuotsuse erinevad osad, milles Esimese Astme Kohus hindab menetluse kestuse ja vaidlusaluste dokumentide tõenduslikku väärtust, üksteisega loogilises seoses ega saa seega olla ka vastuväärivad, nagu väidab FEG.

28. Eelkõige ainuüksi asjaolu, et teatud dokument koostati enne vastuväiteteatist, ei tee sellest dokumendist tingimata õigustavat tõendit. Samuti ei ole dokument, mis koostati pärast vastuväiteteatist, tingimata süütõend. Dokumendi tõenduslikku väärtust tuleb alati kontrollida, võttes arvesse kõik üksikjuhtumi asjaolud. Oletatav õigustav tõend võib muutuda väärtusetuks, kui see loodi süüdistatava algatusel ja ajal — pärast uurimise algust või pärast hoiatuskirja —, mil oli juba selge, et komisjon kahtlustas konkurentsireeglite rikkumist ja asjaomaseid ettevõtjaid oli seega hoiatatud (*in tempore suspecto*). Sellisele järeldusele jõudis Esimese Astme Kohus õigusnorme rikkumata ka vaidlustatud kohtuotsuses.

29. Seega on teine väide vastuvõetav, aga põhjendamatu.

16 — 7. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas C-401/96 P: Somaco vs. komisjon (EKL 1998, lk I-2587, punkt 53) ja 17. detsembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-185/95 P: Baustahlgewebe vs. komisjon (EKL 1998, lk I-8417, punkt 25). Vt selle kohta ka 7. juuli 2005. aasta otsus kohtuasjas C-208/03 P: Le Pen vs. parlament (EKL 2005, lk I-6051, punkt 45).

B. Kolmas väide: *ainuõigusi andva kollektiivse kokkuleppe kestuse tõendamine*

30. Kolmandas väites heidab FEG Esimese Astme Kohtule ette, et ta on rikkunud EÜ artikli 81 lõiget 1 ja põhjendamiskohustust, kiites heaks komisjoni tõendid ainuõigusi andva kollektiivse kokkuleppe olemasolu, eriti aga selle kestuse osas.

31. See väide puudutab eriti vaidlustatud kohtuotsuse osa pealkirjaga „Tühistamisnõuded” ja täpsemalt II jao B osa punkti 1 alapunkti b. Selles käsitleb Esimese Astme Kohus üksikasjalikult küsimust, kas komisjon täitis vaidlusaluses otsuses tõendamiskoormise nõudeid, kui ta sedastas, et FEG ja NAVEG vahel kehtis ainuõigusi andev kollektiivne kokkulepe *gentlemen's agreement*’i vormis.¹⁷ Esimese Astme Kohus jõuab järeldusele, et FEG ja TU argumendid ei suuda „kahtluse alla seada kaudsete tõendite, millele komisjon tugines vaidlusaluses otsuses, veenvust, objektiivsust ja kooskõlalisust”.¹⁸

32. Peale selle viitab kolmas väide vaidlustatud kohtuotsuse punktidele 401–406, milles Esimese Astme Kohus nimetab kõnealuseid konkurentsieeskirjade rikkumisi „EÜ artikli 81 raskeks rikkumiseks”¹⁹ ja rõhutab nende kestuse osas rikkumiste jätkuvat laadi.²⁰

33. FEG väidab, et tõendid, millele komisjon tugineb, on erakordselt nõrgad ja kaudsed. Nendega ei saa õiguspäraselt ja veenvalt tõendada, et 11. märtsist 1986 kuni 25. veebruarini 1994 toimus jätkuv konkurentsieeskirjade rikkumine. Eriti kritiseerib FEG seda, et Esimese Astme Kohus kiitis heaks tõendamise, mis tugineb ainult vähestele kaudsetele tõenditele, nimelt koosolekute protokollidele ja asjaomaste ettevõtjate ühenduste kirjavahetusele. FEG sõnul on Esimese Astme Kohus jätnud tähelepanuta, et ajavahemike osas 12. märtsist 1986 kuni 28. veebruarini 1989 ja 18. novembrist 1991 kuni 25. veebruarini 1994 ei ole komisjon esitanud üldse tõendeid ainuõigusi andva kollektiivse kokkuleppe kehtivuse kohta.

34. Komisjon väidab vastu, et see väide on vastuvõetamatu, kuna FEG ainult kordab etteheiteid, mida ta Esimese Astme Kohtus juba tulemusetult esitas. Tõepoolest käsitlevad näiteks vaidlustatud kohtuotsuse punktid 169–186 põhiliselt hagejate argumente, millega nad juba esimeses kohtuastmes

17 — Vt vaidlustatud kohtuotsus, II jao B osa punkti 1 alapunkti b sissejuhatav punkt 141.

18 — Vt selle jao tervikjärelendus, eriti vaidlustatud kohtuotsus, punkt 210.

19 — Vaidlustatud kohtuotsus, punkt 402.

20 — Vaidlustatud kohtuotsus, punkt 406.

vaidlustasid komisjoni poolt FEG ja NAVEG vaheliste kohtumiste kohta esitatud dokumentide tõendusliku väärtuse. Esimese Astme Kohtu esitatud etteheidete pelk kordamine on vastuvõetamatu.²¹

komisjon konkurentsimenetluse otsuses kohaldama ja eriti, millistele tõenditele võib ta tugineda, kui ta teeb kindlaks konkurent-sieeskirjade rikkumise, on õigusküsimus, mis kuulub apellatsioonkaebuse raames Euroopa Kohtu pädevusse.

35. Peale selle heidab CEF ette, et kõnealuse väitega soovitakse ainult muuta küsitavaks Esimese Astme Kohtu poolt faktilistele asjaoludele antud hinnangut. FEG esitatud üksikute dokumentide ja nende tõendusliku väärtuse üksikasjaline käsitus viitab tõepoolest sellisele eesmärgile.²² See räägib samuti kolmanda väite vastuvõetavuse vastu.²³

37. Selle põhjal on kolmanda väite esimene osa vastuvõetav. Sisuliselt ei leia see aga siiski toetust.

36. Lähemal vaatlusel ei ole aga kolmanda väite puhul tegu ainult kriitikaga Esimese Astme Kohtu poolse faktiliste asjaolude hindamise suhtes ega samuti mitte esimeses kohtuastmes esitatud etteheidete kordamisega. Peale selle väidab FEG, et Esimese Astme Kohus on oma kohtuotsuses jätnud tähelepanuta õiguslikud nõuded, mis on kehtestatud EÜ artikli 81 lõike 1 rikkumise tõendamisele ning et tema kohtuotsus ei ole selles osas õiguspäraselt põhjendatud. Küsimus, millist tõendamisstandardit peab

38. On tõsi, et komisjoni ülesanne ei ole mitte üksnes kartellikokkuleppe olemasolu, vaid ka selle kestust tõendada.²⁴ Euroopa Kohus tunnistab aga, et konkurentsivastased tegevused ja kokkulepped on oma laadilt tihti salajased ja ka nendega seotud dokumente vähendatakse miinimumini. Dokumente, nagu näiteks koosolekute protokolle, leidub üldjuhul harva ja need on paratamatult lünklikud, seega tuleb tihti teatud üksikasju rekonstrueerida järelduste abil. Niisiis tuleb konkurentsivastase tegevuse või kokkuleppe olemasolu enamikel juhtudel tuletada teatud hulgast kokkulangevustest ja kaudsetest tõenditest, mis võivad, kui neid vaadelda koos, muu seostatud selgituse puudumisel kujutada endast konkurentsieeskirjade rikkumise tõendit.²⁵ Enesestmõistetavalt ei või nimetatud kaudsetest tõenditest ja kokku-

21 — Vt käesolev ettepanek, punkt 21.

22 — Ka apellatsioonkaebuse punkti 7 viimast lauset võiks nii mõista.

23 — Vt käesolev ettepanek, punkt 20.

24 — 14. juuli 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-65/02 P ja C-73/02 P: ThyssenKrupp vs. komisjon (EKL 2005, I-6773, punkt 31).

25 — Eespool 13. joonealuses märkuses viidatud tsemendi kohtuotsus (punktid 55–57).

langevustest teha järeldusi mitte ainult konkurentsivastase tegevuse või kokkuleppe olemasolu, vaid ka jätkuva konkurentsivastase tegevuse kestuse või konkurentsivastase kokkuleppe kohaldamisaja kohta.

39. Täpselt nii on käesolevas asjas ka toimunud. Komisjon tegi teatud hulga kaudsetest tõenditest järeldusi konkurentsivastase ainuõigusi andva kollektiivse kokkuleppe olemasolu ja kestuse kohta. Lähtudes eespool viidatud kohtupraktikast võis Esimese Astme Kohus õigusnorme rikkumata eeldada, et selline tõendamise viis vastab seaduse nõuetele. Selles osas ei ole vaidlustatud kohtuotsus ebapiisavalt põhjendatud. Seega on FEG kolmas väide põhjendamatu.

40. See, milline tõenduslik väärtus oli konkreetsetel juhtumil üksikute komisjoni poolt aluseks võetud kaudsetel tõenditel, sealhulgas ja eriti konkurentsivastase tegevuse kestuse osas, on faktiliste asjaolude ja tõendite hindamise küsimus. Nagu öeldud, on see küsimus Esimese Astme Kohtu ainupädevuses — välja arvatud kui tõendeid on moonutatud, mida käesolevas asjas ei ole väidetud — ja seda ei saa Euroopa Kohus apellatsioonimenetluse käigus kontrollida.

41. Seega on kolmas väide vastuvõetav, aga põhjendamatu.

C. Neljas väide: hinnakujundusega seotud kooskõlastatud tegevus

42. Neljandas väites heidab FEG Esimese Astme Kohtule ette põhjendamiskohustuse rikkumist. FEG sõnul jätab Esimese Astme Kohus mitmel korral FEG argumendid tähelepanuta ja/või esitab need argumendid oma otsuses valesti. Peale selle rikub Esimese Astme Kohus EÜ artikli 81 lõiget 1 sellega, et ta peab kokkuleppeid kooskõlastatud tegevuseks, tegemata samas kindlaks, kas sellised kokkulepped väljendusid ka tegelikus käitumises.

43. See väide puudutab eelkõige vaidlustatud kohtuotsuse II jao D osa (punktid 279–339), milles Esimese Astme Kohus käsitleb ka komisjoni tuvastatud hinnakujundusega seotud kooskõlastatud tegevust FEG ja tema liikmete vahel. Esimese Astme Kohus jõudis järeldusele, et FEG ja tema liikmed „üritasid tegevuste, kokkulepete ja otsuste ahela kaudu kokkuleppe abil piirata omavahelist konkurentsi hindade kaudu, viies läbi kooskõlastatud tegevuse hindade ja allahindluste osas ning võttes FEG tasandil vastu siduvaid otsuseid hindade ja reklaamide kohta”; komisjon on õiguslikult piisavalt tõendanud, et see tegevus oli vastuolus EÜ artikliga 81.²⁶ Peale selle kritiseerib neljas väide ka vaidlustatud kohtuotsuse punkte 403–412, mis puudutavad rikkumiste ühtset, jätkuvat iseloomu.

26 — Vaidlustatud kohtuotsus, punktid 338 ja 339.

44. FEG esitab viis argumenti, mis moodustavad selle väite viis osa:

1. Hinnakujundusega seotud kooskõlastatud tegevuse jätkuv laad (neljanda väite esimene osa)

45. Esiteks peab FEG arusaamatuks ja põhjendamatuks Esimese Astme Kohtu järeldust vaidlustatud kohtuotsuse punktides 403–412, mille kohaselt erinevad hinnakokkulepped kujutavad endast ühte jätkuvat rikkumist. FEG sõnul ei ole Esimese Astme Kohus selgitanud, milles seisneb „ühtne plaan” ja „identne eesmärk”, mis on vajalikud selleks, et erinevad teod võiksid moodustada ühe jätkuva teo.

46. Tõepoolest peavad erinevad teod „kuuluma „ühtsesse plaani” nende identse eesmärgi tõttu, mis rikub konkurentsitingimusi ühisturus”,²⁷ selleks et neid saaks käsitleda ühtse rikkumisena.

47. Esimese Astme Kohus ei jätnud seda kriteeriumi tähelepanuta. Ta on pühendanud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 340–343 eraldi jao kõnealuste rikkumiste ühtsele käsitlusele. Seal on rõhutatud, et FEG-le ette heidetud rikkumistel, nimelt ainuõigusi andval kollektiivsel süsteemil ja kooskõlastatud tegevusel hindade osas, on „sama konkurentsivastane eesmärk”; see seisneb „hindade hoidmises konkurentsivastasel tasemel”.²⁸ Sellest Esimese Astme Kohtu järeldusest võib samas kaudselt järeldada, et mõlemad rikkumised eraldi, st ainuõigusi andev kollektiivne süsteem ja kooskõlastatud tegevus hindade osas, järgisid seda ühtset eesmärki. Sellele viitab Esimese Astme Kohus, rõhutades näiteks vaidlustatud kohtuotsuse punktis 406 kõnealuste rikkumiste ühtsust.

48. Vaidlustatud kohtuotsuse mõlema lõigu koos lugemisel selgub, et Esimese Astme Kohtu selgitused täidavad otsuse põhjendatusele esitatavad õiguslikud nõuded. Need võimaldavad asjaomastel isikutel vaidlustatud kohtuotsust mõista ja Euroopa Kohtul kontrollida vaidlustatud kohtuotsust apellatsioonkaebuse raames.

49. Neljanda väite esimene osa on seega põhjendamatu.

27 — Eespool 13. joonealuses märkuses viidatud tsemendi kohtuotsus (punktid 258 ja 260).

28 — Vaidlustatud kohtuotsus, punkt 342.

2. Koolidele antavad tavalised allahindlused (neljanda väite teine osa)

mese Astme Kohtu järeldusi rikkumiste kestuse kohta. Sama põhjendusega, mis on esitatud kolmanda väite kohta, on see argument vastuvõetav, aga põhjendamatu.³⁰

50. Teiseks väidab FEG, et elektritoodete müügi osas koolidele ei mõistnud Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 324, 409 ja 412 niinimetatud tavaliste allahindluste, milles FEG ja tema liikmed olid kokku leppinud, erilist ja sotsiaalpoliitiliselt põhjendatud laadi. Peale selle on kindel, et tegu oli vaid tühise koguse tarnetega, mille mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele ei ole tõendatud.

53. Neljanda väite teine osa ei ole seega asjakohane.

3. „Juhtmete ja kaablite” komitee roll (neljanda väite kolmas osa)

51. Üksnes esmapilgul kritiseerib FEG oma neljanda väite selles osas kohtuotsuse eba-piisavat põhjendust. Tegelikult üritab FEG sel viisil panna Euroopa Kohut uuesti kontrollima Esimese Astme Kohtu poolt faktilis-tele asjaoludele antud hinnangut. Selles osas, milles neljanda väite teine osa tugineb sellele argumendile, on apellatsioonkaebus vastu-võetamatu, sest see ei puuduta õigusküsi-musi.²⁹

54. Kolmandaks väidab FEG, et Esimese Astme Kohus ei ole vaidlustatud kohtuotsuse punktides 317–323 selgitanud, kas FEG „juhtmete ja kaablite” komitee tegevuse raames tuli tegelikult ette konkurentsi kahjustavat käitumist. FEG sõnul piirdub Esimese Astme Kohus esiteks kaudsete tõenditega ja jätab teiseks tähelepanuta, et konkurentsi kahjustava käitumise konkreetset mõju turule tuleks tõendada.

52. FEG väidab peale selle, et hinnakokkuleppe olemasolu pärast aastat 1991 ei ole tõendatud. Seega kritiseerib ta uuesti Esi-

55. Kaudsetele tõenditele tuginemise osas on juba eespool selgitatud, et EÜ artikli 81

29 — Vt käesolev ettepanek, punkt 20.

30 — Vt käesolev ettepanek, punktid 30–41.

lõiget 1 puudutava kohtupraktika kohaselt on selline tõendamine lubatav.³¹ Selles osas on neljanda väite kolmas osa vastuvõetav, aga põhjendamatu.

56. FEG argumenti osas selle kohta, et puudub konkreetne tõend hinnakokkulepet puudutavate meetmete mõju kohta turule, tuleb teha vahet.

57. Kui on tegu konkurentsivastase kokkuleppe või otsusega, ei ole kohtupraktika kohaselt vaja tõendada selle konkreetset mõju. Piisab ka konkurentsivastasest eesmärgist, et teha kindlaks EÜ artikli 81 lõike 1 rikkumine.³²

58. Nagu vaidlustatud kohtuotsuse punktist 323 eriti nähtub, lähtus Esimese Astme Kohus käesolevas asjas tõepoolest sellest, et „juhtmete ja kaablite” komitee kasutas liikmetevahelise informatsiooni vahetamise süsteemi selleks, et teha otsuseid allahindluste tegemise reeglite kohta. Seetõttu ei olnud sugugi vaja konkreetset tõendada, et kooskõlastatud tegevus ilmnes turul.

59. Kui on aga tegu kooskõlastatud tegevusega selle ranges tähenduses, st mitte konkurentsivastaste kokkulepete või otsustega, näeb EÜ artikli 81 lõige 1 ette, et tõendada tuleb nii ettevõtjatevahelist kooskõlastust kui ka selle kooskõlastuse tagajärjel teatavat käitumist turul ja põhjuslikku seost nende kahe asjaolu vahel.³³ Seda nõuet ei tohi aga mõista nii, et iga üksik käitumine, mis viitab osalevate ettevõtjate vahelisele kooskõlastusele, peab ka tekitama tagajärgi turul. Vastupidi, ka mitu kaudset tõendit võivad üheskoos viidata asjaomaste ettevõtjate käitumise kooskõlastamisele. Siis piisab tõendamisest, et selline kooskõlastamine on tervikuna ilmnunud osalejate vastava käitumisena turul.

60. Õiguslikus mõttes ei olnud niisiis käesolevas asjas vajalik rekonstrueerida otsest seost osalejate kokkuleppe iga üksiku osa ja nende turul käitumise vahel. Piisas vastupidi mitmest tuvastatud kaudsest tõendist, mis puudutasid informatsiooni vahetust allahindluste, hindade, käibe ja marginaalide osas, et järeldada asjaomaste isikute kooskõlastatud käitumist ja seejärel tõendada, et selline kooskõlastamine ilmnis tervikuna vastava käitumisena turul.

61. Täpselt seda on Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuses ka teinud:

31 — Vt põhjendused kolmanda väite kohta, eriti käesolev ettepanek, punktid 36–40.

32 — Eespool 13. joonealuses märkuses viidatud tsemendi kohtuotsus (punkt 261).

33 — 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-49/92 P: komisjon vs. Anic Participazioni (EKL 1999, lk I-4125, punkt 118).

punktides 317 jj on käsitletud kõigepealt erinevaid kaudseid tõendeid FEG liikmete kooskõlastatud käitumise kohta. Vaidlustatud kohtuotsuse punktist 330 selgub seejärel, et Esimese Astme Kohus on — ehkki napolisõnaliselt — teinud ka järeldusi kooskõlastatud käitumise ilmnemisest turul: Esimese Astme Kohus käsitleb seal eriti vaidlusaluse otsuse argumente FEG liikmete avaldatud hinnakirjade ja kataloogide osas.

62. Neil asjaoludel jõuan järeldusele, et Esimese Astme Kohus on oma kohtuotsust piisavalt põhjendanud. Ka selles osas on niisiis neljanda väite kolmas osa vastuvõetav, aga põhjendamatu.

63. Seega ei leia neljanda väite kolmas osa toetust.

4. Siduvad otsused hindade kindlaksmääramise ja reklaamide kohta (neljanda väite neljas osa)

64. Neljandaks kritiseerib FEG vaidlustatud kohtuotsust mitmeti selles osas, milles see käsitleb FEG kahte siduvat otsust hindade kindlaksmääramise ja reklaamide kohta (punktid 289–301).

65. Esiteks argumenteerib FEG, et siduv hindade kindlaksmääramise otsus muutus juba vahetult pärast selle vastuvõtmist 1984. aastal kohaldamatuks. Esimese Astme Kohus ei oleks tohtinud mingil tingimusel järeldada, et selle otsusega seotud rikkumine kestis kuni otsuse formaalse tühistamiseni 23. novembril 1993.

66. Selles osas, milles apellatsioonkaebus tugineb nimetatud argumendile, tõstatab komisjon õigesti selle vastuvõetamatuse küsimuse. FEG üritab sel viisil lasta apellatsioonkaebuse raames uuesti kontrollida hinnangut, mille Esimese Astme Kohus andis faktilistele asjaoludele ja tõenditele. See ei ole Euroopa Kohtu pädevuses.³⁴

67. Teiseks väidab FEG, et mõlemad siduvad otsused on oma õiguslikult laadilt liiga erinevad teistest oletatavatest rikkumistest hinnakokkulepete alal ja et Esimese Astme Kohus ei oleks tohtinud neid kõiki ühtse rikkumisena käsitleda. Selles osas heidab FEG Esimese Astme Kohtule ette, et kohtuotsus on arusaamatult põhjendatud.

68. Selles osas, milles apellatsioonkaebus tugineb nimetatud argumendile, on see küll vastuvõetav, aga sisuliselt põhjendamatu. Ei

³⁴ — Vt käesolev ettepanek, punkt 20.

ole oluline, kas kooskõlastatud tegevust puudutava ühtsena esitatud etteheite erinevad koostisosad, nagu neid on esitatud vaidlustatud kohtuotsuse punktides 289–339 (siduvad otsused, nõupidamised hindade ja hinnaalanduste suhtes, identsete hinnakirjade kasutamine) on õiguslikult samalaadsed. Olulise tähtsusega on seevastu see, et iga üksik koostisosa on õiguspäraselt tuvastatud ja tõendatud ning et nende koostisosade kogumist saab järeldada jätkuvat kooskõlastatud tegevust hindade kindlaksmääramisel.

69. Seega ei leia ka neljanda väite neljas osa toetust.

5. FEG soovitusel oma liikmetele hindade kohta (neljanda väite viies osa)

70. „Plastiktorude” hindade kohta FEG saadetud soovitude osas oma liikmetele heidab FEG põhiliselt ette, et Esimese Astme Kohus on vaidlustatud kohtuotsuse punktides 326 jj jätnud tähelepanuta nende soovitude täiesti erandliku laadi ja piiratud ulatuse ning otsust seega valesti põhjendanud.

71. FEG kritiseerib neljanda väite selles osas kohtuotsuse puudulikkust põhjendust ainult esmapilgul. Tegelikult üritab ta oma argumentidega ka seekord panna Euroopa Kohut uuesti kontrollima hinnangut, mille Esimese Astme Kohus andis faktilistele asjaoludele. Selles osas, milles apellatsioonkaebuse viies osa tugineb nimetatud argumentidele, on apellatsioonkaebus vastuvõetamatu, sest see ei puuduta õigusküsimusi.³⁵

72. Peale selle kritiseerib FEG vaidlustatud kohtuotsuse punkti 337, milles Esimese Astme Kohus sedastab seoses hulgimüüjate poolt seatud hindadega Madalmaades järgmist: „FEG vaidleb vastu argumentidele, et hinnad on Madalmaades kõrgemad kui naabermaades, kuid ei esita veenvaid tõendeid selle argumenti kummutamiseks”. Seega on Esimese Astme Kohus FEG sõnul kohaldanud tõendamiskoormise nõudeid valesti, kuna mitte komisjonilt ei nõutud väidetava hinnataseme tõendamist, vaid FEG-lt nõuti vastupidise olukorra tõendamist.

73. Nii argumenteerides on FEG valesti aru saanud nõuetest, mida mõistlikult saab esitada komisjonile konkurentsimenetluses turutingimuste kindlakstegemise osas. FEG on jätnud tähelepanuta, et tõendamiskoormisele eelneb mõlemapoolne vastastikuse tõendamise nõue. Loomulikult on komisjonil tõendamiskoormis kõigi asjaolude suhtes, mida ta oma otsuses tuvastab. Kuid enne kui üldse vaadelda tõendamiskoormise jaga-

35 — Vt käesolev ettepanek, punkt 20.

mist, on kummalgi poolel kohustus tõendada oma argumente. Komisjoni asjakohaselt põhjendatud argumente saab kummutada ainult osapoolte vähemalt samal määral asjakohaselt põhjendatud argumentidega. Ainult juhul, kui mõlemad pooled esitavad veenvad ja loogilised argumentid ning jõuavad seejuures erinevatele tulemustele, tuleb kohaldada tõendamiskoormise nõudeid.

75. Käesolevas asjas ei tuginenud Madalmaade hinnataset puudutavad komisjoni argumentid vaidlusaluses otsuses³⁶ sugugi ainult argumentidele või oma subjektiivsele hinnangule. Argumentide aluseks olid konkreetsed väljavõtted aruannetest ja brošüüridest, sealhulgas sellistest, mis pärinesid FEG-lt ja/või TU-lt. Selleks et komisjoni argumente hinnataseme kohta kummutada, oleks FEG pidanud esitama asjakohaselt põhjendatud vastuargumentid. Selle asemel ei esitanud FEG, nagu Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 337 tuvas, „geen serieuze bewijzen” (ühtegi tõsist tõendit) komisjoni argumentide kummutamiseks — teisisõnu, FEG ei esitanud asjakohaselt põhjendatud vastuargumente.

76. Neil asjaoludel võis Esimese Astme Kohus õigusnorme ja eriti tõendamiskoormise nõudeid rikkumata järeltada, et FEG kriitika komisjoni argumentide kohta hinnataseme osas on põhjendamatu.

74. Juhul kui komisjon teeb niisiis oma otsuses objektiivselt kontrollitavate ütluste alusel ja kasutatud allikatele viidates järeltusi teatud turul valitseva olukorra kohta, ei saa asjaomased ettevõtjad komisjoni järeltusi kummutada neile lihtsalt põhjendusteta vastu vaieldes. Nad peavad siis vastupidi üksikasjalikult tõendama, miks komisjoni kasutatud informatsioon ei ole õige, miks sellisele informatsioonile ei saa tugineda või miks komisjoni järeltused ei ole loogilised. Selline nõue ei ole mitte tõendamiskoormise ümberpööramine, nagu FEG oletab, vaid normaalne vastastikuste argumentide tõendamise kohustus.

77. Seega ei leia ka neljanda väite viies osa toetust.

78. Kokkuvõttes on neljas väide osaliselt vastuvõetamatu, osaliselt põhjendamatu.

36 — Vt vaidlusalune otsus, põhjendus 119.

D. Viies väide: *ainuõigusi andva kollektiivse süsteemi laiendamise eest vastutuse pane-mine FEG-le*

FEG-le ette heita. Peale selle ei ole õigustavaid tõendeid komisjoni menetlustoimikus piisavalt arvesse võetud.

79. FEG viienda väite kohaselt rikkus Esimese Astme Kohus ühenduse õigusnorme või vähemalt kohaldatavat kohtupraktikat sellega, et ta leidis, et ainuõigusi andva kollektiivse kokkuleppe laiendamine tarnijatele, kes ei kuulu NAVEG-sse, tulenes FEG tegevusest. Peale selle põhjendab Esimese Astme Kohus oma kaalutlusi arusaamatult.

80. See väide põhineb eelkõige vaidlustatud kohtuotsuse punktidel 231, 236 ja 393.³⁷ Esimese Astme Kohus järeldeb neis punktides, et FEG poolt muu hulgas esitatud argumendid ei suuda kummutada komisjoni argumente ainuõigusi andva kollektiivse kokkuleppe laiendamise kohta tarnijatele, kes ei kuulu NAVEG-sse.

81. FEG toob vastuargumendiks põhiliselt selle, et Esimese Astme Kohus on jätnud tähelepanuta, et FEG-l ei olnud temale ette heidetud konkurentsivastase käitumise osas eraldi rolli, mis oleks eristatav FEG liikmete rollist ja mis annaks alust sellist käitumist

82. Nagu komisjon õigustatult vastu väidab, kritiseerib FEG selles väites põhiliselt faktiliste asjaolude ja tõendite hindamist Esimese Astme Kohtus. Eriti selgelt nähtub see näiteks apellatsioonkaebuse punktist 78 ja punkti 81 esimesest lausest: FEG kritiseerib põhiliselt kaudsete tõendite — FEG arvates liiga väikest — arvu ja neist tehtud järelduste õigsust. Faktiliste asjaolude ja tõendite hindamine ei ole aga, nagu juba mainitud, õigusküsimus, mis võiks olla apellatsioonkaebuse esemeks; see on vastupidi — välja arvatud kui tõendeid on moonutatud, mida käesolevas asjas ei ole väidetud — Esimese Astme Kohtu ainupädevuses.³⁸ Seega on viies väide algusest peale vastuvõetamatu.

83. Kui FEG soovib selle väitega seevastu öelda, et Esimese Astme Kohus on jätnud tähelepanuta kohaldatava õigusliku kriteeriumi FEG osaluse tuvastamisel konkurentsivastases tegevuses, on see etteheide küll vastuvõetav, aga siiski põhjendamatu.

³⁷ — Lisaks viitab FEG ka vaidlustatud kohtuotsuse punktidele 126, 225–231 ning 391–392.

³⁸ — Vt käesolev ettepanek, punkt 20.

84. Kohaldatav õiguslik kriteerium on järgmine: selleks, et saaks lähtekohaks pidada seda, et ühendus ja selle liikmed on osalenud samas õigusrikkumises, peab komisjon tõendama, et ühenduse käitumist saab eristada selle liikmete käitumisest.³⁹

eraldiseisvalt ettevõtjate ühenduse osalemist konkurentsivastases käitumises. Järelikult ei ole Esimese Astme Kohus asjakohase õigusliku kriteeriumi kohaldamisel õigusnorme rikkunud.

86. Kokkuvõttes on viies väide seega osaliselt vastuvõetamatu, osaliselt põhjendamatu.

85. Ehkki Esimese Astme Kohus ei ole kahjuks vaidlustatud kohtuotsuse üheski punktis sellest kriteeriumist sõnaselgelt lähtunud, on FEG kritiseeritud kohtuotsuse lõigud siiski ilmselgelt sellele kriteeriumile orienteeritud. Esimese Astme Kohus järeldeb esimeses kohtuastmes käsitletud kaudsetest tõenditest sõnaselgelt FEG „otsese osaluse”⁴⁰ ja tuvastab, et FEG juhatuse liikmete seotud tegudest nähtus, et „nad ei tegutsenud individuaalselt, vaid kõigi selle ühenduse liikmete huvides.”⁴¹ Teatud NAVEG-ga mitteseotud tarnijatele avaldatud surve oli „FEG ja TU”, mitte ainult TU tegevus.⁴² Seega on ilmselge, et Esimese Astme Kohus ei ole mingil viisil samastanud FEG käitumist tema liikmete, nimelt TU käitumisega, vaid hindas

E. Kuues väide: rikkumise kestuse kindlaksmääramine

87. Kuuendas väites heidab FEG Esimese Astme Kohtule ette ühenduse õiguse ja eriti määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 rikkumist või vähemalt põhjendamiskohustuse rikkumist ja proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist trahvide määramisel.

39 — 31. märtsi 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85–C-129/85: Ahlström vs. komisjon (edaspidi „päbermassi I kohtuotsus”) (EKL 1993, lk I-1307, punkt 27) ja 15. märtsi 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-25/95, T-26/95, T-30/95, T-31/95, T-32/95, T-34/95, T-35/95, T-36/95, T-37/95, T-38/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95, T-44/95, T-45/95, T-46/95, T-48/95, T-50/95, T-51/95, T-52/95, T-53/95, T-54/95, T-55/95, T-56/95, T-57/95, T-58/95, T-59/95, T-60/95, T-61/95, T-62/95, T-63/95, T-64/95, T-65/95, T-68/95, T-69/95, T-70/95, T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95: Cimenteries CBR vs. komisjon (EKL 2000, lk II-491, punkt 1325).

40 — Vaidlustatud kohtuotsus, punkt 226.

41 — Vaidlustatud kohtuotsus, punkt 231.

42 — Vaidlustatud kohtuotsus, punkt 236.

88. Käesolev väide, mida tuleb käsitleda kolmanda väitega seotult,⁴³ puudutab vaidlustatud kohtuotsuse punkte 406–413, milles Esimese Astme Kohus käsitleb vaidlusaluse rikkumise kestust. Esimese Astme Kohus kinnitab neis komisjoni järeldusi ja lähtub

43 — Vt käesolev ettepanek, punktid 30–41.

sellest, et tegu oli ühtse jätkuva rikkumisega.⁴⁴

89. FEG leiab põhiliselt, et selline lähene-mine on väär ning jätab tähelepanuta üksikute kõnealuste rikkumiste iseseisva iseloomu.

90. Ilmselgelt üritab FEG sel viisil lasta Euroopa Kohtul kontrollida hinnangut, mille Esimese Astme Kohus andis faktilistele asjaoludele. Kuna õigusküsimusi seega esitatud ei ole, on kuues väide vastuvõetamatu.⁴⁵

V. Esimene ja seitsmes väide: menetluse ülemäärane kestus

91. Esimene ja seitsmes väide on apellatsioonikaebuse mahukaimad osad. Neis käsitletakse tagajärgi, mis peavad järgnema, kui Esimese Astme Kohtus sedastab komisjoni haldusmenetluse osade ülemäärase kestuse. Seetõttu tuleb neid käsitleda üheskoos.

44 — Vt eelkõige vaidlustatud kohtuotsus, punktid 406 ja 413.

45 — Vt käesolev ettepanek, punkt 20.

92. Esimese väitega heidab FEG Esimese Astme Kohtule põhiliselt ette mõistliku menetlustähtaja põhimõtte rikkumist, kuna ta sedastas, et haldusmenetluse üksikute osade ülemäärane kestus ei pea käesolevas asjas endaga kaasa tooma vaidlusaluse otsuse tühistamist. Seitsmenda väitega kritiseerib FEG ka Esimese Astme Kohtu keeldumist vähendada komisjoni määratud trahvi menetluse ülemäärase kestuse tõttu; selles osas heidab FEG ette määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 rikkumist või vähemalt põhjendamiskohustuse rikkumist ja proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist trahvide määramisel.

A. Vaidlustatud kohtuotsus

93. Esimene väide puudutab vaidlustatud kohtuotsuse punkte 73–94.

94. Esimese Astme Kohus sedastab neis kõigepealt komisjoni kohustuse langetada mõistliku tähtaja jooksul otsus haldusmenetluses, mis algatatakse konkurentsi valdkonnas määruse nr 17 alusel ja mis võib endaga kaasa tuua selles sätestatud sanktsioonid. Esimese Astme Kohus tuletab ka meelde, et sellise tähtaja ületamine, kui see on tõendatud, ei õigusta tingimata vaidlusaluse otsuse tühistamist. Tühistamine tuleb ainult siis kõne alla, kui on tõendatud, et selle põhi-

mõtte rikkumine kahjustas puudutatud ettevõtjate kaitseõigusi.⁴⁶

— Vastuväiteteatisest kuni ettevõtete ära kuulamiseni kestnud 16-kuulist menetluse etappi ei pea Esimese Astme Kohus ülemäära pikaks.⁴⁹

95. Esimese Astme Kohus eristab käesolevas asjas komisjoni haldusmenetluses kolme etappi, mida ta analüüsib eraldi.

— Menetluse etappi pärast ära kuulamist kuni vaidlusaluse otsuse tegemiseni — kokku 23 kuud — peab Esimese Astme Kohus taas ülemäära pikaks.⁵⁰ Pärast põhjalikumat analüüsi jõuab Esimese Astme Kohus aga järeldusele, et hagejate kaitseõigusi ei rikutud menetluse viimase etapi kestuse tõttu.⁵¹

— 3. juuli 1996. aasta vastuväiteteatisele eelnenud menetluse etappi peab Esimese Astme Kohus ülemäära pikaks ja tuvastab seejuures ka sõnaselgelt üle kolme aasta kestnud komisjoni tegevusetuse perioodi.⁴⁷ Selle etapi ülemäärane kestus ei rikkunud aga iseenesest kaitseõigust, kuna sel ajal ei olnud menetlusosalisi veel vastuväidetest teavitatud. Alles vastuväiteteatisega on esitatud ametlik süüdistus ja kaitseõiguste rikkumine on võimalik.⁴⁸

96. Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 438, millele eriti viitab seitsmes väide, võtab Esimese Astme Kohus seisukoha, kas komisjoni määratud trahvisummat võib vähendada kohtus. Esimese Astme Kohus selgitab selles punktis, et hagejad ei ole esitanud ühtegi asjaolu, mis õigustaksid trahvisumma teistkordse vähendamise kaalumist, st vähendamist suuremas ulatuses kui komisjoni enda poolt 100 000 euro võrra toimunud trahvisumma vähendamist. Hagejate vastav taotlus jääb seega rahuldamata.

46 — Vaidlustatud kohtuotsus, punktid 73 ja 74.

47 — Vaidlustatud kohtuotsus, punkt 77.

48 — Vaidlustatud kohtuotsus, punktid 78 ja 79.

49 — Vaidlustatud kohtuotsus, punkt 84.

50 — Vaidlustatud kohtuotsus, punktid 85 ja 93.

51 — Vaidlustatud kohtuotsus, punktid 86–93.

B. Poolte peamised argumendid

97. FEG leiab, et sõltumata sellest, kas tema kaitseõigusi kahjustati, oleks Esimese Astme Kohus pidanud komisjoni vaidlusaluse otsuse tühistama ainuüksi menetluse ülemäärase kestuse tõttu.

98. FEG sõnul oleks Esimese Astme Kohus pidanud tühistamise küsimuses võtma igatahes arvesse ka 3. juuli 1996. aasta vastu väiteteatisele eelnenud aega. Euroopa Inimõiguste Kohtu⁵² praktikast nähtub, et juba teatist süüdistatavale esialgse uurimise algatamise kohta võib käsitleda süüdistusena EIÖK⁵³ artikli 6 tähenduses.⁵⁴ FEG sõnul tuleb selle kohtupraktika põhjal arvestada käesolevas asjas menetluse kestuse mõistlikkuse hindamiseks juba aega alates esimese informatsiooninõude saatmisest FEG-le ja TU-le aastal 1991, või vähemalt aega alates hoiatuskirja saatmisest neile 16. septembril 1991.

52 — Edaspidi ka „EIK“.

53 — Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, allkirjastatud Roomas 4. novembril 1950.

54 — FEG viitab oma kirjalikes ja suulistes selgitustes eriti Euroopa Inimõiguste Kohtu 5. veebruari 1980. aasta otsusele kohtuasjas Deweer (A-seeria, nr 35, lk 24, punkt 46), 15. juuli 1982. aasta otsusele kohtuasjas Eckle (A-seeria, nr 51, lk 33, punkt 73) ja 22. mai 1998. aasta otsusele kohtuasjas Hozee vs. Madalmaad (*Recueil des arrêts et décisions* 1998-III, punkt 43).

99. FEG sõnul ei ole Esimese Astme Kohus kaitseõiguste osas mõistnud raskusi, mis tekivad ettevõtja jaoks kaitse ettevalmistamisel, mida enam aega möödub. Eriti on juhtiva personali ning teiste kaastöötajate vahetamise tõttu aja möödudes üha keerulisem mineviku sündmusi rekonstrueerida ja asetada need õigesti selle ajajärgu konteksti. Lisaks vaidleb FEG vastu sellele, et talle etteheidetud rikkumised kestsid edasi ka pärast aastat 1991.

100. Trahvisumma osas vaidleb FEG vastu argumendile, et ta ei ole esitanud asjakohaseid tõendeid, mis õigustaksid trahvisumma olulist vähendamist. Peale selle tegi Esimese Astme Kohus ilmselge vea, kui ta keeldus vähendamast trahvisummat suuremas ulatuses kui komisjon seda juba oli teinud. Tema sõnul vähendati trahvi vaidlustatud otsuses ainult vähesel määral seetõttu, et eeldati, et komisjonil ja asjaomastel ettevõtjatel lasub jagatud vastutus menetluse ülemäärase kestuse eest.⁵⁵ Esimese Astme Kohus tuvastas aga ise, et menetluse ülemäärase kestuse eest vastutas täielikult komisjon.

101. Komisjon leiab, et vaidlustatud kohtuotsus põhineb väljakujunenud kohtupraktikal, mida Esimese Astme Kohus on käesolevas asjas õigesti kohaldanud. Esimese

55 — Vaidlusalune otsus, põhjendus 152.

Astme Kohus kontrollis eriti menetluse kestust nii enne kui pärast vastuväiteteatist.

104. Trahvi võimaliku vähendamise osas leiab komisjon, et FEG väited on vastu- võetamatud või vähemalt põhjendamatud.

102. EIÕK kriteeriume ja Euroopa Inim- õiguste Kohtu praktikat ei tohi komisjoni arvates üheselt konkurentsioigusele üle kanda. Enne vastuväiteteatist ei ole amet- likku süüdistust esitatud. Hoiatuskiri, mille komisjoni teenistused käesoleval juhul saat- sid, erineb oluliselt ametlikust vastuväitetea- tisest ega oma seetõttu tähtsust käesolevas küsimuses, millisest ajahetkest alates võib menetluse ülemäärane kestus rikkuda menetlusosaliste kaitseõigusi.

105. CEF argumentid on komisjoni argu- mentidega sarnased. CEF leiab peale selle, et FEG kannab menetluse toimumise eest peavastutust ja et menetlust oleks saanud vältida, kui ta oleks õigel ajal lõpetanud rikkumised, mida talle ette heidetakse.

C. Hinnang

103. Komisjon rõhutab, et kohtupraktika kohaselt ei saa ainuüksi haldusmenetluse kestus põhjustada vaidlustatud kohtuotsuse õigusvastasust ja seega selle tühistamist. Tuleb ka konkreetselt tõendada, et osalejate kaitseõigusi rikuti. Apellatsioonkaebuse esi- taja, kellel on selles osas tõendamiskoormis, ei ole sellist rikkumist veenvalt tõendanud. Komisjoni hinnangul on Esimese Astme Kohus omalt poolt ammendavalt analüüsi- nud pika menetluse mõju FEG kaitseõigus- tele, võttes arvesse menetluse kõigi etappide kestust.

106. Vahepeal välja kujunenud kohtuprak- tika kohaselt tuleb konkurentsioiguses jär- gida mõistliku menetlustähtaja põhimõtet, kui vastavuses määrusega nr 17 algatatakse haldusmenetlus, mille tagajärjel võidakse rakendada selles sätestatud sanktsioone.⁵⁶

⁵⁶ — 15. oktoobri 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P, C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon, nn PVC II kohtuotsus (EKL 2002, lk I-8375, punkt 179).

1. Sissejuhatavad märkused

107. Mõistliku menetlustähtaja põhimõte on ühenduse õiguse üldpõhimõte, mis tugineb EIÕK artikli 6 lõikele 1⁵⁷ ja mis on vahepeal kajastamist leidnud ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta⁵⁸ artikli 41 lõikes 1 (õigus heale haldusele).⁵⁹

57 — Vt selle kohta eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus *Baustahlgebe* (punkt 21) ja eespool 56. joonealuses märkuses viidatud *PVC II* kohtuotsus (punktid 170 ja 171). Euroopa Kohus on aga juhtinud tähelepanu ka sellele, et „võistleva protsessi põhimõte, nagu ka muud EIÕK artikli 6 lõikes 1 sätestatud menetluslikud tagatised, kehtib ainult „kohtu“ menetluses“ (eespool 13. joonealuses märkuses viidatud tsemendi kohtuotsus, punkt 70). Sellest võib järeldada, et EIÕK artikli 6 lõiget 1 ei saa mingil juhul komisjoni haldusmenetluses otseselt kohaldada.

58 — EÜT 2000, C 364, lk 1. Kuigi hartal ei ole veel esmase õigusega võrreldavat siduvat õigusmõju, annab ta ometi õiguse allikana teada ühenduse õiguskorraga tagatud põhiõigustest. Vt ka minu 8. septembri 2005. aasta ettepanek kohtuasjas C-540/03: *parlament vs. nõukogu*, milles otsus tehti 27. juunil 2006 (EKL 2006, lk I-5769, punkt 108) ja minu 14. oktoobri 2004. aasta ettepanek liidetud kohtuasjades C-387/02, C-391/02 ja C-403/02: *Berlusconi jt*, milles otsus tehti 3. mail 2005 (EKL 2005, lk I-3565, lk I-3568, 83. joonealune märkus); vt selle kohta ka kohtujurist M. Poiares Maduro 29. juuni 2004. aasta ettepanek kohtuasjas C-181/03 P: *Nardone*, milles otsus tehti 13. jaanuaril 2005 (EKL 2005, lk I-199, lk I-201, punkt 51), kohtujurist J. Mischo 20. septembri 2001. aasta ettepanek liidetud kohtuasjades C-20/00 ja C-64/00: *Booker Aquaculture ja Hydro Seafood*, milles otsus tehti 10. juulil 2003 (EKL 2003, lk I-7411, punkt 126), kohtujurist A. Tizzano 8. veebruari 2001. aasta ettepanek kohtuasjas C-173/99: *BECTU*, milles otsus tehti 26. juunil 2001 (EKL 2001, lk I-4881, lk I-4883, punkt 28) ja kohtujurist P. Léger' 10. juuli 2001. aasta ettepanek kohtuasjas C-353/99 P: *Hautala*, milles otsus tehti 6. detsembril 2001 (EKL 2001, lk I-9565, lk I-9567, punkt 82 ja 83); tagasihoidlikumalt väljendus kohtujurist S. Alber oma 24. oktoobri 2002. aasta ettepanekus kohtuasjas C-63/01: *Evans*, milles otsus tehti 4. detsembril 2003 (EKL 2003, lk I-14447, lk I-14451, punkt 80).

59 — Käesolevas asjas veel põhiõiguste hartat ei kohaldata, kuna see kuulutati välja alles pärast vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist. Tulevikus tuleb aga konkurentsimenetlustes tähele panna, et komisjon on kohustunud pidulikult põhiõiguste hartat järgima ja on sellega niisiis õiguslikult seotud (Euroopa Komisjoni presidendi Romano Prodi deklaratsioon Euroopa Nõukogu Nizza istungil 7. detsembril 2000); vt ka määruse nr 1/2003 põhjendus 37.

108. Ehkki konkurentsimenetlused ei oma määruse nr 17 kohaselt karistusõiguslikku iseloomu⁶⁰ ega ole suunatud üksikisikute, vaid ettevõtjate vastu, tugineb Euroopa Kohus mõistliku menetlustähtaja põhimõtte rakendamisel konkurentsimenetlustes tugevasti Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale EIÕK artikli 6 lõike 1 kohta.⁶¹ Selle kohtupraktika kohaselt võib mõistliku menetlustähtaja põhimõtet kohaldada juba ammu enne ametliku süüdistuse esitamist. Piisab nimelt sellest, et isikut süüdistatakse ametlikult või et meetmetel, mida kahtlustuste tõttu rakendatakse, on oluline mõju isiku olukorrale.⁶²

109. Vastavalt võib ka konkurentsimenetlustes kohaldada mõistliku menetlustähtaja põhimõtet ammu enne vastuväiteteatist, millel on ametliku süüdistuse iseloom. Seejuures ei ole oluline, kas ja millal võib enne vastuväiteteatist rääkida ametlikust süüdistusest. Igal juhul võib juba esialgse uurimise raames nii määruse nr 17 artikli 14 kohastel komisjoni kontrollidel kui ka määruse nr 17

60 — Vt määruse nr 17 artikli 15 lõige 4.

61 — Vt eespool 57. joonealuses märkuses viidatud *PVC II* kohtuotsus (punkt 182).

62 — Prantsuse keeles: „[L]a période à prendre en considération [...] débute dès qu'une personne se trouve officiellement inculpée ou lorsque les actes effectués par les autorités de poursuite en raison des soupçons qui pèsent contre elle ont des répercussions importantes sur sa situation"; Inglise keeles: „[T]he period to be taken into consideration [...] begins at the time when formal charges are brought against a person or when that person has otherwise been substantially affected by actions taken by the prosecuting authorities as a result of a suspicion against him"; vt Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkoja 17. detsembri 2004. aasta otsus kohtuasjas *Pedersen ja Baadsgaard vs. Taani* (kaebus nr 49017/99, punkt 44); vt selle kohta ka Euroopa Inimõiguste Kohtu 16. juuli 1971. aasta otsus kohtuasjas *Ringeisen* (A-seeria, nr 13, punkt 110) ja 10. detsembri 1982. aasta otsus kohtuasjas *Corigliano* (A-seeria, nr 57, punkt 34)) ning eespool 54. joonealuses märkuses viidatud kohtupraktika.

artikli 11 kohastel komisjoni informatsiooni-nõuetel olla „oluline mõju” asjaomaste ettevõtjate olukorrale.⁶³

nid. Sellest ajast alates ei saa asjaomased isikud kindlad olla, millal ja kuidas nende vastu algatatud menetlus lõpeb. Niisiis on nad kõrgendatud pinge all. Sellises olukorras pakub mõistliku menetlustähtaja põhimõte neile erilist kaitset, mis ületab sanktsioonide kohaldamise aegumistähtaja⁶⁴ pakutavat kaitset.

110. Sellised uurimistoimingud jätavad asjaomastele ettevõtjatele üldjuhul mulje, et komisjonil on nende suhtes EÜ artikli 81 või EÜ artikli 82 rikkumise kahtlus. See kehtib seda enam, kui komisjon annab märku, nagu käesolevas asjas, et talle on laekunud kaebus kolmandalt isikult, mis andis alust piisavaks kahtluseks, et alustada uurimist. Sellisel juhul on asjaomasele ettevõtjale suunatud informatsiooninõue juba võrreldav süüdistatava esimese ärakuulamisega ning asjaomases ettevõtjas toimunud kontroll süüdistatava ruumide läbiotsimisega.

112. Niisiis, arvesse võetav ajavahemik, selleks et kindlaks teha, kas komisjoni konkurentsimenetlus oli ebamõistlikult pikk, ei alga mitte alles vastuväiteastisest, vaid juba komisjoni esimesest uurimistoimingust, millel oli asjaomase ettevõtja olukorrale oluline mõju.⁶⁵

111. Selliste uurimistoimingute järgselt alustavad asjaomased isikud reeglina olulisi pingutusi kaitse ettevalmistamiseks ja pöörduvad ka advokaatide poole. Olenevalt asjaoludest tuleb ka juba moodustada reserve võimalike trahvide maksmiseks ning läbi mõelda äripartnerite ja avalikkuse reaktsioo-

113. Haldusmenetluse kestuse hindamise osas tuleb eristada kahte teineteisele järgnevat etappi: esimene etapp, mis algab komis-

63 — Vt eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punkt 182).

64 — Sanktsioonide aegumistähtaja kohta konkurentsioiguses vt nõukogu 26. novembri 1974. aasta määrus (EMÜ) nr 2988/74 Euroopa Majandusühenduse transpordi- ja konkurentsieskirjades ettenähtud menetluste ja sundtäitmise rakendamise aegumistähtaegade kohta (EÜT L 319, lk 1; ELT eriväljaanne 07/01, lk 61) ja hilisemate asjade osas määruse nr 1/2003 artikkel 25.

65 — Vt eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punkt 182). Teistsugusel seisukohal on kohtujurist J. Mischo, kes oma 25. oktoobri 2001. aasta ettepanekus kohtuasjas C-250/99 P (PVC II, EKL 2002, lk I-8375, punktid 40 j)) on selle vastu, et võtta arvesse vastuväiteastele eelnevat aega.

jonile antud uurimispädevuse rakendamisega ja kestab kuni vastuväiteteatiseni, ja teine etapp, mis algab vastuväiteteatisega ja lõpeb lõpliku otsuse vastuvõtmisega.⁶⁶

Vastasel juhul oleks oht, et komisjoni kui konkurentsi eest vastutava ametiasutuse võime kohaldada konkurentsi käsitlevaid asutamislepingu sätteid nõrgeneks püsivalt. Samuti peab komisjonil olema võimalus anda teatud jooksvatele menetlustele eelisõigus teiste menetluste ees;⁶⁹ see kehtib eriti juhul, kuid mitte ainult, kui vastavad teenistused on ajutiselt ülekoormatud.

114. Nagu nähtub PVC II kohtuotsusest,⁶⁷ kohaldatakse menetluse mõlemas etapis mõistliku menetlustähtaja põhimõtet. Kummaski etapis on siiski oma sisemine loogika: vastuväiteteatisele eelnev etapp, mis algab komisjoni uurimispädevuse rakendamisega, on ette nähtud selleks, et komisjon saaks pärast uurimist menetluse edasise kulgemise kohta seisukohta võtta, kuid pärast teist etappi, mille käigus kuulatakse ära ka asjaomaseid isikuid, peab komisjonil olema võimalik anda lõplik hinnang väidetava rikkumise kohta. Need erinevad eesmärgid mõjutavad ka menetlustähtaja mõistlikkuse konkreetset hindamist igas etapis, milleks tuleb alati analüüsida põhjalikult iga üksiku juhtumi kõiki asjaolusid.⁶⁸

115. Esimese menetlusetapi analüüsimisel tuleb arvesse võtta seda, et komisjon vajab esialgseks uurimiseks piisavalt aega, et ta saaks EÜ artikli 81 või EÜ artikli 82 rikkumise kahtlust mõistlikul viisil kontrollida.

116. Teise menetlusetapi analüüsimisel tuleb võtta arvesse, et komisjoni uurimine on pärast vastuväiteteatist üldjuhul lõpetatud ja et otsuse langetamisel tuleb veel arvesse võtta ainult asjaomaste ettevõtjate ärakuulamisel saadud informatsiooni. Selles etapis on komisjon menetlusega jõudnud juba nii kaugele, et edasi poleks mõistlik jätta asjaomaseid ettevõtjaid menetluse tulemuse osas teadmatusse kauemaks kui tingimata vajalik. Menetluse kestuse kontrollimiseks kohaldatavad kriteeriumid on järelikult rangemad.

66 — Vt eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punktid 181–183).

67 — Vt eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punktid 182–184).

68 — Kohaldatavate kriteeriumide kohta vt eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punktid 187 ja 188) ja eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Baustahlgewebe (eelkõige punkt 29).

69 — Selle kohta ka 18. septembri 1992. aasta otsus kohtuasjas T-24/90: Automec vs. komisjon (EKL 1992, lk II-2223, punkt 77) ja 4. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas C-119/97 P: Ufex jt vs. komisjon (EKL 1999, lk I-1341, punkt 88).

117. Käesolevas asjas ei ole vaidlust selle üle, et komisjoni haldusmenetluse kestus oli ebamõistlikult pikk kahel Esimese Astme Kohtus tuvastatud perioodil⁷⁰ — esiteks enne vastuväiteteatist ja teiseks osapoolte ärakuulamise ja vaidlusaluse otsuse tegemise vahel.

118. Vaieldav on ainult see, kas Esimese Astme Kohus võis ilma õigusnorme rikkumata otsustada, et haldusmenetluse ülemäärane kestus nii enne kui pärast vastuväiteteatist ei pidanud endaga kaasa tooma otsuse tühistamist (esimene väide) ega ka trahvi täiendavat vähendamist (seitsmes väide).

2. Esimene väide: menetluse ülemäärane kestus ja tühistamine

119. Esimese väite raames vaidleb FEG komisjoni ja menetlusse astujatega selle üle, kas vaidlusalune otsus kuulus haldusmenetluse osade ülemäärase kestuse tõttu tühistamisele.

70 — Vt selle kohta käesolev ettepanek, punkt 95.

a) Tühistamine ainult kaitseõiguse rikkumise korral

120. Lähtuda tuleks eeldusest, et komisjoni-poolne iga ebamõistlik viivitus menetluses kujutab endast asjaomase ettevõtja põhiõiguslikult kaitstud menetlusliku õiguse rikkumist. Sellise rikkumise tunnistamine ei eelda mingisuguse kahju olemasolu tõendamist.⁷¹

121. Kuid mitte igal menetlusveal ei ole tingimata samad tagajärjed.⁷² Komisjoni otsuse tühistamine osapoolte menetluslike õiguste rikkumise tõttu on ainult siis õigus-

71 — Vt nt eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punktid 191–200) ja eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Baustahlgewebe (punktid 26–48), milles käsitletakse ainult menetluse kestuse mõistlikkust. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast vt ka eespool 62. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Corigliano (punkt 31).

72 — Ka Euroopa Inimõiguste Kohus (9. detsembri 1994. aasta otsus kohtuasjas Schouten ja Meldrum vs. Madalmaad (A-seeria, nr. 304, punkt 75) tunnistab põhimõtteliselt, et mõistliku menetlustähtaja põhimõtte rikkumise sanktsioon tuleb tuletada vastavast õigussüsteemist, prantsuse keeles: „... il appartient en principe aux juridictions nationales de juger ce que doit être, en vertu de leur système juridique, la sanction appropriée pour une violation, imputable à l’une des parties, de l’exigence d’un „délai raisonnable” [...]”; inglise keeles: „[...] it is in principle for the national courts to decide what the appropriate sanction should be under their legal system for a breach attributable to one of the parties of the „reasonable time” requirement [...]”.

tatud, kui menetlus oleks võinud ilma selle rikkumiseta jõuda hoopis teise tulemuseni.^{73 74}

122. Konkurentsioiguses mõjutab menetluslike õiguste rikkumine väljakujunenud kohtupraktika kohaselt alati siis menetluse tulemust, kui rikkumine raskendas asjaomastel ettevõtjatel enda kaitsmist.⁷⁵

123. Ka komisjoni otsuse tühistamine menetluse ülemäärase kestuse tõttu on seega ainult siis võimalik, kui asjaomased ettevõtjad tõendavad üksikasjalikult, et menetluse ülemäärane kestus mõjutas nende kaitseõigust.⁷⁶ Ehkki Euroopa Kohus ei ole sellist

otsust konkurentsioiguse asjas veel sõnaselgelt teinud,⁷⁷ võib siiski selliseid kaalutlusi leida kohtupraktikast teiste võrreldavate menetluste kohta, kus Euroopa Kohus on juba loonud sellise seose mõistliku menetlustähtaja ja kaitseõiguse vahel.⁷⁸

124. *A contrario* ei ole ka menetluse ülemäärase kestuse puhul õiguslikku alust komisjoni otsuse tühistamiseks, kui asjaomaste ettevõtjate kaitsevõimaluste rikkumine ei ole üksikasjalikult tõendatud ja kui seetõttu ei ole alust arvata, et menetluse ülemäärane kestus võis mõjutada komisjoni otsuse sisu.⁷⁹ Sellistel juhtudel on aga alati mõeldav trahvisumma vähendamine õigluse põhjendusel⁸⁰ või mõistliku hüvitise maks-

73 — Selline teine tulemus võib näiteks olla kergemate rikkumiste tuvastamine, väiksem rahatrahv või uurimise lõpetamine.

74 — Vt mh 10. juuli 1980. aasta otsus kohtuasjas 30/78: Distillers vs. komisjon (EKL 1980, lk 2229, punkt 26, nõuandekomitee konsulteerimine), 14. veebruari 1990. aasta otsus kohtuasjas C-301/87: Prantsusmaa vs. komisjon (EKL 1990, lk I-307, punkt 31, võistlevuse põhimõtte rikkumine); 25. oktoobri 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-465/02 ja C-466/02: Saksamaa ja Taani vs. komisjon (EKL 2005, lk I-9115, punktid 36–40, regulatiivkomitee lingvistiline kord) ja eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punktid 315–328, õigus toimikuga tutvuda); vt ka õige õigusliku aluse valiku ja seadusandliku menefluse kohta 11. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-211/01: komisjon vs. nõukogu (EKL 2003, lk I-8913, punkt 52) ja minu 26. mai 2005. aasta ettepanek kohtuasjas C-94/03: komisjon vs. nõukogu, milles otsustati 10. jaanuaril 2006 (EKL 2006, lk I-1, punkt 53).

75 — Vt ainult — toimikuga tutvumise õiguse rikkumiste osas — 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-51/92 P: Hercules Chemicals vs. komisjon (EKL 1999, lk I-4235, punktid 77 ja 82) ning eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punktid 315–317 ja 321–323).

76 — Vt selle kohta — toimikuga tutvumise õiguse rikkumiste osas — näiteks eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punktid 318 ja 324) ja eespool 13. joonealuses märkuses viidatud tsemendi kohtuotsus (punktid 73–75 ja 131).

77 — Vt siiski kohtujurist J. Mischo 25. oktoobri 2001. aasta ettepanek eespool 65. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas C-250/99 (15. oktoobri 2002. aasta otsus, EKL 2002, lk I-8375, lk I-8503, punktid 76, 80 ja 83).

78 — Vt selle kohta 15. juuli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-501/00: Hispaania vs. komisjon (EKL 2004, lk I-6717, punktid 52, 57 ja 58), ESTÜ riigiabi asjus ning liikmesriigi kohustuste rikkumise menefluses 21. jaanuari 1999. aasta otsus kohtuasjas C-207/97: komisjon vs. Belgia (EKL 1999, lk I-275, punktid 25–27) ja 16. mai 1991. aasta otsus kohtuasjas C-96/89: komisjon vs. Madalmaad (EKL 1991, lk I-2461, punktid 15 ja 16).

79 — Vt selle kohta ka eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Baustahlgewebe (punkt 49), milles Euroopa Kohus jõuab järeldusele, et Esimese Astme Kohtu otsust ei tule tühistada, hoolimata esimese kohtuastme menefluse ülemäärasest kestusest, kui puudub alus arvata, et menefluse kestus võis mõjutada kohtuasja tulemust. Vt ka eespool 65. joonealuses märkuses viidatud kohtujurist J. Mischo ettepanek (punktid 75–78 ja 84–85).

80 — Vt selle kohta eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Baustahlgewebe (punktid 48 ja 141–143). Vt ka käesolev ettepanek, punktid 136–152.

mine,⁸¹ vajadusel sellekohase avalduse alusel.

125. Seega ei ole õige FEG argument, et vaidlusaluse otsuse tühistamine oleks olnud kohustuslik juba ainuüksi menetluse ülemäärase kestuse tõttu, sõltumata tema kaitsevõimaluste võimalikust rikkumisest.

b) Kaitsevõimaluste rikkumine käesolevas asjas?

126. Siiski tuleb veel kontrollida, kas Esimese Astme Kohus võis käesolevas asjas õigusnorme rikkumata eeldada, et FEG kaitsevõimalusi ei rikutud. FEG väidab selle kohta esiteks seda, et Esimese Astme Kohus on jätnud tähelepanuta vastuväiteteatisele eelnenud aja, ja teiseks seda, et Esimese Astme Kohus ei ole mõistnud konkreetseid raskusi, mis tekivad ettevõtjal kaitse ettevalmistamisel.

81 — Samal seisukohal on kohtujurist J. Mischo eespool 65. joonealuses märkuses viidatud ettepanekus kohtuasjas C-250/99 P: (punkt 79). Kahju hüvitamise hagi kohta vt Esimese Astme Kohtu 20. aprilli 1999. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94: Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon (EKL 1999, lk II-931, punkt 122), mida kinnitab eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punktid 173–178).

127. Vaidlustatud kohtuotsuses lähtub Esimese Astme Kohus õigustatult sellest, et konkurentsiasjas saavad asjaomased ettevõtjad alles pärast vastuväiteteatist ennast kaitsta komisjoni väidetud rikkumiste vastu. Alles menetluse selles (teises) etapis, kus komisjoni uurimine on lõpetatud ja haldusmenetlus muutub võistlevaks, omandavad kaitseõigused üldse tähtsuse.⁸² Alles siis saavad asjaomased ettevõtjad võimaluse tutvuda toimikuga ja alles siis võivad nad ka komisjoni vastuväidete suhtes seisukoha võtta. Menetluse esimene etapp on seevastu pühendatud komisjoni läbiviidud uurimisele ja asjaomaste ettevõtjate kaitseõigused ei ole veel asjakohased. Kui komisjon pöördub selles esimeses etapis ettevõtja poole näiteks informatsiooninõudega, on tegu puhta uurimismeetmega, mitte aga ärakuulamisega. Ka ei võimaldata selles menetlusetapis arusaadavatel põhjustel toimiku materjalidega tutvumist, sest see võiks uurimist tõsiselt ohustada ja menetluse kiirendamise asemel seda aeglustada.

128. Kuigi asjaomaste ettevõtjate kaitseõigused rakenduvad kahtlemata alles alates vastuväiteteatisest, st ainult menetluse teises etapis, ei puudu ka haldusmenetluse esimesel

82 — Vt selle kohta väljakujunenud kohtupraktika, eelkõige eespool 75. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Hercules Chemicals (punkt 75) ja eespool 56. joonealuses märkuses viidatud PVC II kohtuotsus (punktid 315 ja 316).

etapil teatud mõju asjaomaste ettevõtjate kaitsevõimalustele.

kui ta selgitab, et menetluse esimese etapi ülemäärane kestus „ei saa iseenesest oma olemuselt” rikkuda asjaomaste ettevõtjate kaitseõigusi.⁸⁵

129. Mida rohkem aega kulub esimeste uurimismeetmete ja vastuväiteteatise vahel, seda tõenäolisem on, et selles teatises etteheidetavate rikkumistega seotud õigustavate tõendite esitamine ei ole võimalik või on keeruline. Vajalikku informatsiooni võib olla võimalik säilitada raamatutes ja arhiivides, et olla varustatud võimalike ametkondlike või kohtulike meetmete vastu.⁸³ Nagu aga FEG õigesti viitab, võib olla üha keerulisem leida süüdistatava poolt tunnistajaid, mida rohkem aega kulub — ükskõik, kas see aeg kulub enne või pärast vastuväiteteatist —, eriti kuna asjaomaste ettevõtjate juhtorganite ja muu personali koosseis võib muutuda. Esimese Astme Kohus ei käsitle vaidlustatud kohtuotsuses seda tõsiasja piisavalt.⁸⁴

130. Juba menetluse esimese etapi ülemäärane kestus võib mõjutada asjaomaste ettevõtjate hilisemaid kaitsevõimalusi ja kokkuvõttes ohustada nende kaitseõigusi, kui neid menetluse teises etapis kasutatakse. Esimese Astme Kohus on jätnud selle tähelepanuta,

131. Seega on Esimese Astme Kohus rikkunud õigusnormi, kuna ta piirdus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 86–93 kontrollimisel küsimusega, „kas kaitseõigusi rikuti selle [viimase] menetlusetapi [ülemäärase] kestusega”.⁸⁶ Ta oleks pidanud peale selle kontrollima, kas vastuväiteteatisele eelnenud esimese menetlusetapi ülemäärane kestus võis mõjutada asjaomaste ettevõtjate hilisemaid kaitsevõimalusi ning eelkõige, kas FEG on seda asjaolu piisavalt tõendanud.

132. Selline kontroll ei tähenda kaitseõiguste kasutamise ajalist nihutamist. Asjaomaste ettevõtjate ärakuulamine ja nende õigus toimikuga tutvuda on ja jäävad menetluse teise etapi osaks, st nad langevad aega pärast vastuväiteteatist. See ei välista aga, et kaitsevõimaluste mõjutamine ja seega ka kaitseõiguste rikkumine võis saada alguse juba esialgse uurimise ülemäärasest kestusest või isegi komisjoni kauaaegsest tegevusetusest menetluse esimeses etapis.

83 — Vt selle kohta vaidlustatud kohtuotsus, punkt 87.

84 — Personali koosseisu muutumise probleemi tõstatas FEG juba Esimese Astme Kohtu menetluses (kohtuasi T-5/00) oma hagiavalduse punktis 46 ning oma vastuse punktis 49, kuid Esimese Astme Kohus ei käsitle seda oma otsuses sõnagagi, isegi mitte kaudselt oma otsuse punktides 86–93.

85 — Vaidlustatud kohtuotsus, punktid 78 ja 79.

86 — Vaidlustatud kohtuotsus, punkt 86; kontrolli ulatuse kohta vt ka vaidlustatud kohtuotsus, punkt 93.

133. Kuna vaidlustatud kohtuotsus ei sisalda selle kohta mingeid andmeid, tuleb see tühistada ja kuna menetlusstaadium ei luba teha asja kohta lõplikku kohtuotsust, tuleb asi suunata tagasi Esimese Astme Kohtusse vastavalt Euroopa Kohtu põhikirja artikli 61 lõikele 1.

136. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei saa Euroopa Kohus apellatsioonimenetluse käigus asjas, milles Esimese Astme Kohtul on täielik pädevus, asendada õigluse põhjendusel Esimese Astme Kohtu hinnangut trahvisummade kohta enda hinnanguga.⁸⁸ Euroopa Kohus võib aga kontrollida, kas Esimese Astme Kohus on teinud ilmse vea või on rikkunud proportsionaalsuse põhimõtet või võrdse kohtlemise põhimõtet.⁸⁹ Selles osas niisiis, milles FEG heidab Esimese Astme Kohtule ette ilmset viga oma pädevuse kasutamisel trahvisumma suuruse osas, on tema seitsmes väide vastuvõetav.

3. Seitsmes väide: trahvi vähendamine

134. Kuna eelnevale tuginedes tuleb vaidlustatud kohtuotsus tervikuna tühistada juba esimese väite alusel, käsitlen järgnevalt ainult veel teise võimalusena trahvi võimaliku vähendamise küsimust, mis on seitsmenda väite esemeks.

135. Selle väitega heidab FEG ette, et Esimese Astme Kohus tegi oma pädevuse kasutamisel (EÜ artikkel 229 ja määruse nr 17 artikkel 17) ilmse vea. FEG sõnul jättis Esimese Astme Kohus eelkõige tähelepanuta, et menetluse ülemäärase kestuse eest vastutab täielikult komisjon ja vastutus ei ole, nagu komisjon algselt eeldas,⁸⁷ komisjoni ja asjaomaste ettevõtjate vahel jagatud.

137. Sisuliselt tuleb eeldada, et Esimese Astme Kohus on teinud ilmse vea esiteks siis, kui ta tõlgendab väärtalt oma EÜ artikli 229 kohase pädevuse ulatust koostoimes määruse nr 17 artikliga 17. Teiseks on tegu ilmse veaga ka siis, kui Esimese Astme Kohus enne otsuse tegemist trahvisumma suuruse kohta ei uurinud igakülgsest kõiki faktilisi asjaolusid, mis on üksikjuhul olulised trahvisumma suuruse kohta otsuse tegemiseks.⁹⁰

88 — 28. juuni 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P– C-208/02 P ja C-213/02 P: Dansk Rørindustri jt (EKL 2005, lk I-5425, punkt 245); vt ka 6. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas C-310/93 P: BPB Industries ja British Gypsum vs. komisjon (EKL 1995, lk I-865, punkt 34), 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-291/98 P: Sarrió vs. komisjon (EKL 2000, lk I-9991, punkt 73), eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Baustahlge-webe (punkt 129) ja eespool 56. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus PVC II (punkt 614).

89 — Eespool 13. joonealuses märkuses viidatud tsemendi kohtuotsus (punkt 365).

90 — Vt selle kohta ka eespool 88. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri (punktid 244 ja 303) ja eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Baustahlge-webe (punkt 128).

87 — Vaidlusalune otsus, põhjendus 152.

138. Esimese Astme Kohtu EÜ artikli 229 kohase pädevuse ulatuse osas tuleb arvesse võtta, et täielikule pädevusele ei rakendata samu kriteeriume nagu nt vaidlustatud kohtuotsuse tühistamisele. Täieliku pädevuse puhul ei ole tegu vaid komisjoni otsuse õiguspärasuse kontrolliga. Selle raames võib rakendada ka otstarbekohasuse ja õigluse aspekte. Igal juhul tuleb arvesse võtta menetlusnormide rikkumisi, nagu näiteks mõistliku menetlustähtaja põhimõtte rikkumine, mis — nagu juba öeldud⁹¹ — rikuvad asjaomase isiku põhiõigusi ka siis, kui nad ei mõjutanud komisjoni otsust sisuliselt ega too seega endaga kaasa otsuse tühistamist.

139. Kõike seda on Esimese Astme Kohus käesolevas asjas õigesti tõlgendanud ja selgitanud, et ta oleks võinud määratud trahvisummat täiendavalt vähendada ainuüksi haldusmenetluse ülemäärase kestuse tõttu, mille eest komisjon on vastutav.⁹² Selles osas ei ole Esimese Astme Kohus teinud ilmset viga.

140. Teisiti on lugu Esimese Astme Kohtu kohustusega võtta igakülgset arvesse kõiki otsuse tegemise jaoks määravaid asjaolusid.

141. Otsuse tegemise jaoks määravaks asjaoluks täieliku pädevuse raames oli käesoleval juhul eriti komisjoni vastutus haldusmenetluse kahe etapi ülemäärase kestuse eest, st mitte ainult tavapäraselt vajaliku tähtaja ületamine osapoolte ärakuulamise ja vaidlusaluse otsuse tegemise vahel, vaid ka rohkem kui kolm aastat kestnud tegevusetuse aeg enne vastuväiteteatist esialgse uurimise etapis.

142. Ehkki Esimese Astme Kohus sedastab vaidlustatud kohtuotsuse alguses veel komisjoni vastutuse haldusmenetluse mõlema etapi ülemäärase kestuse eest,⁹³ võtab ta hiljem oma täieliku pädevuse raames arvesse ainult komisjoni vastutuse ühe etapi ülemäärase kestuse eest, nimelt osapoolte ärakuulamisest vaidlusaluse otsuse tegemiseni. Eriti selgelt tuleb see esile vaidlustatud kohtuotsuse punktis 436, millega algab Esimese Astme Kohtu arutelu trahvisumma üle. Selles viitab Esimese Astme Kohus ainult vaidlusaluse otsuse punktile 85, st otsuse sellele osale, mis käsitleb komisjoni vastutust menetluse ülemäärase kestuse eest pärast vastuväiteteatist. Seevastu puudub igasugune viide vaidlusaluse otsuse punktile 77, millest nähtub komisjoni vastutus menetluse ülemäärase kestuse eest enne vastuväiteteatist.

91 — Vt käesolev ettepanek, punktid 120–124.

92 — Vt vaidlustatud kohtuotsus, punkt 436.

93 — Vt vaidlustatud kohtuotsus, punktid 77 ja 85.

143. Kuna Esimese Astme Kohus ei ole seega trahvisumma võimaliku kohtuliku vähendamise arutamisel võtnud arvesse menetluse ülemäärast kestust ka enne vastuväiteteatist, on ta ilmselgelt rikkunud õigusnormi oma EÜ artikli 229 kohase pädevuse kasutamisel koostoimes määruse nr 17 artikliga 17.

sellest 100 000 eurost puudutab menetluse ülemäärast kestust. Komisjon ei eristanud ka haldusmenetluse kahte erinevat etappi. Samuti ei lähtunud komisjon sellest, et ta oli üksi vastutav menetluse ülemäärase kestuse eest menetluse mõlemas etapis,⁹⁶ nagu Esimese Astme Kohus hiljem tuvastas. Seetõttu tundub, et komisjon ei ole trahvisumma vähendamisel FEG menetluslike õiguste rikkumist piisavalt arvesse võtnud.

144. Isegi kui jätta vaidlustatud kohtuotsus — vastupidi käesolevas ettepanekus antud tõlgendusele⁹⁴ — juba esimese väite alusel tervikuna tühistamata, tuleks see igal juhul seitsmenda väite alusel tühistada osas, millega Esimese Astme Kohus jättis rahuldamata FEG taotluse temale määratud trahvisumma vähendamiseks. Sel juhul lubaks menetlusstaadium Euroopa Kohtul ise asja suhtes lõpliku otsuse tegemist põhikirja artikli 61 lõike 1 alusel. Eelkõige võiks Euroopa Kohus ise teha lõpliku otsuse komisjoni määratud trahvisumma vähendamise kohta.⁹⁵

146. Eeltoodut arvesse võttes oleks trahvi täiendav vähendamine õigustatud. Aluseks võiks võtta 50 000 euro suuruse summa, st sama summa, mille võrra vähendas Euroopa Kohus trahvi kohtuasjas Baustahlgewebe;⁹⁷ selles kohtuasjas oli nimelt komisjoni algselt määratud trahv suurusjärgult peaaegu võrdne käesolevas asjas FEG-le määratud trahviga.

145. Käesolevas asjas otsustas komisjon juba ise trahvi suuruse arvutamisel vähendada vaidlusaluses otsuses trahvisummat 100 000 euro võrra. Seejuures ei eristanud komisjon aga otsuses mainitud erinevaid menetlusnormide rikkumisi ja nii ei ole selge, milline osa

147. Peale selle tuleks käesolevas asjas eraldi arvesse võtta, et komisjon oli vastutav enam kui kolm aastat kestnud tegevusetuse perioodi eest, nagu Esimese Astme Kohus tuvastas. Niisiis oleks mõistlik vähendada trahvi 50 000 euro võrra tegevusetuse iga täisaasta eest menetlusetapis enne vastuväidete esitamist, kokku seega 150 000 euro

94 — Vt minu selgitused esimese väite kohta käesolevas ettepanekus, punktid 119–133.

95 — Nagu näiteks eespool 13. joonealuses märkuses viidatud tsemendi kohtuotsuses (punktid 384 ja 385).

96 — Vaidlusalune otsus, põhjendused 151–153.

97 — Eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus, eelkõige punkt 141.

võrra. Peale selle tuleks ka pärast vastuväidete esitamist aset leidnud menetlusetapi ülemäärase kestuse tõttu vähendada trahvi täiendava 50 000 euro võrra. Sellest tuleneb kogusummana 200 000 eurot, mille võrra võiks Euroopa Kohus trahvisummat — praegu summas 4 400 000 eurot — vähendada.

põhjendamatu, tuleks vaidlustatud kohtuotsust tühistada seitsmenda väite alusel⁹⁹ vähemalt osas, milles Esimese Astme Kohus jättis rahuldamata FEG taotluse temale määratud trahvisumma vähendamiseks. Sel juhul peaks Euroopa Kohus trahvi vähendama ja jätma apellatsioonkaebuse muus osas rahuldamata.

VI. Kohtukulud

D. Vaheettepanek: esimene ja seitsmes väide

148. Vastavalt siin esitatud lahendusele esimese väite kohta⁹⁸ tuleb vaidlustatud kohtuotsus tervikuna tühistada ja suunata kohtuasi tagasi Esimese Astme Kohtusse.

150. Euroopa Kohtu kodukorra artikli 122 lõige 1 sätestab, et Euroopa Kohus otsustab kohtukulude jaotuse ainult siis, kui apellatsioonkaebus on põhjendamatu või kui see on põhjendatud ja Euroopa Kohus teeb ise kohtuasjas lõpliku otsuse.

151. Kuna aga käesolev kohtuasi tuleb siin esitatud lahenduse kohaselt suunata tervikuna tagasi Esimese Astme Kohtusse, tuleb kohtukulude kandmine otsustada edaspidi.¹⁰⁰

149. Juhul kui Euroopa Kohus — vastupidi käesolevas ettepanekus antud tõlgendusele — jõuab järeldusele, et esimene väide on

99 — Vt ka käesolev ettepanek, punktid 134–147.

100 — Vt näiteks 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-279/98 P: *Cascades vs. komisjon* (EKL 2000, lk I-9693, punkt 82), 3. juuli 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-83/01 P, C-93/01 P ja C-94/01 P: *Chronopost jt vs. Ufex jt* (EKL 2003, lk I-6993, punkt 45) ja 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-111/02 P: *parlament vs. Reynolds* (EKL 2004, lk I-5475, resolutiivosa punkt 3).

98 — Käesolev ettepanek, punktid 119–133.

VII. Ettepanek

152. Tuginedes eelnevale, teen Euroopa Kohtule ettepaneku langetada järgmine otsus:

1. Tühistada Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 16. detsembri 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-5/00 ja T-6/00.
2. Suunata kohtuasi Esimese Astme Kohtusse tagasi.
3. Otsustada kohtukulude kandmine edaspidi.